

שיעור למס' ערכין דף ג'

1) הכל מטמאין בטמא מת לאתווי קטן

נחלקו הראשונים במה דס"ד דקטן אינו נטמא:

רש"י בד"ה מכרת- בסו"ד כ' דמטמא אוכלין ומשקין כגדול. מבו' דס"ד דאינו טמא כלל. [ומה דנקט אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים כ' במלא הרועים דאיירי בקטן שנגע בטמא מת ולא במת עצמו]

הרא"ש בש"מ- הק' למה לא מיעטו איש ולא אשה. ותי' דכיון דאשכחן דאשה מזהרת בטומאת מקדש ביולדת לא מסתבר בטומאת מקדש בטמא מת למדרש איש ולא אשה. ומבו' דלא ס"ד שאינו טמא, אלא ס"ד שאין בו דין טומאת מקדש, ודו"ק. וכ"מ מעיקר הפסוק ואיש אשר יטמא וגו' שממנו ממעטים.

ויש לדון להרא"ש מאי קמ"ל דיש דין טומאת מקדש בקטן- הרי אינו בר איסור כלל. וי"ל דאי' בערובין ס"ד: שהמכניס טומאות למקדש חייב וכן נפסק ברמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ג הט"ז וז"ל המכניס אדם טמא למקדש חייב כרת שהרי טימא מקדש ה'. [נע"ע בחי' מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הל' פרה אדומה דף ס"ב טור ב' בשם הגר"ח כל שכן דעיקר איסורו הוא מה שמכניס טומאה למקדש ולא דהגברא הוא פסול בביאת מקדש, ודו"ק] וכ' המנ"ח במצוה שס"ג דה"ה המכניס קטן.

וע"ע ביראים מצוה שצ"א לענין טומאת קרי, שהביא דרשת הספרי איש ולא קטן. וכל דודאי הקטן טמא, אלא שאפי' למ"ד שב"ד מצווין להפרישו, ממעט התורה שא"צ להפרישו, ולמ"ד שלעולם א"צ להפרישו בא למעט שאין איסור לגדול להכניס טומאה זו למקדש.

ולפ"ז י"ל דה"ה כאן. ה' ס"ד דאין איסור של הבאת קטן למקדש, וקמ"ל שאסור.

2) למעוטי קטן מכרת

הק' התוס' בד"ה למעוטי דמאי ס"ד- שהרי לא מצי' קטן נענש. ותי' דסד"א הואיל ונתרבה לטומאה נתרבה נמי לכרת. וכ"כ הש"מ בשם הרא"ש. ותי' זה מובן לפי הרא"ש הנז"ל דמרבי' קטן לענין הפסוק של איש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתא הנפש ההיא... כי את מקדש ה' טמא וגו'. ולכן ס"ד דמרבי' ל' לגמרי גם לענין הכרת האמור בפסוק. אבל לרש"י צ"ע מה שייך מה דמרבי' לקטן שהוא טמא, שה"ה שחייב כרת, וצ"ע.

ועי' רש"ש שתי' דבא למעט שקטן שהביאו גדול למקדש- אין הגדול חייב כרת, והיינו דטומאת קטן אינה מחייבת כרת בהבאתו.

ועי' ש"מ בשם הרא"ש בשם יש מתרצים שתי' כע"ז דמעטי' קרא אם נטמא בקטנות ונכנס למקדש בגדלות. והק' הרא"ש דלא מסתבר לפוטרו כיון דהשתא בר עונשין הוא. ולכאו' כוונת ה"מ כעין הרש"ש דאין טומאת קטן מחייב כרת. ולכן ה"ה כשנתגדל דטומאה זו במקומה עומדת שאינה מחייבת כרת בהבאתו למקדש.

וע"ע ברא"ש שם שהק' דמ"ש מאילו נגע הקטן לגדול- והגדול נכנס למקדש. ולדעת ה"מ י"ל דאולי בכה"ג נמי לא יתחייב כרת. א"נ יש לחלק דקטן שנתגדל כיון שבחלות הטומאה ה' קטן שוב אינה מחייבת כרת בהכנסתו, אבל כשנגע בגדול ואצלו בעיקר החלות הוי טומאת גדול, שפיר מחייבת כרת בהבאתו למקדש.

ובדעת רש"י צ"ע שהרי כ' דממעט קטן דלאו בר עונשין הוא, [ועי' ספר הישג יד שדייק מרש"י שהכוונה שאין הטומאה טומאה המחייבת כרת, כיון שחלה בקטן שאינו בר עונשין. ורק טמא נטמא אוכלין, ודו"ק]

ועי' בערך דל שהק' דמאי נפ"מ אי קטן חייב כרת- הרי היא עונש ביד"ש, וודאי אין הקטן חייב קרבן. ולפי' הרש"ש והיש מתרצים א"ש.

(3) בקי בהן ובשמותיהן

ע'י שבועות ו. והוא תוספתא ריש מס' נגעים מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבע וכו' יאמרו מקרוב ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זע"ז, אמר לו [רבי עקיבא] לומר לך כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים. משמע דבאמת אין נפ"מ להלכה, רק דמ"מ צרים להיות בקי בהן ובשמותיהן. וצ"ב מ"ט צריך להיות בקי.

וע'י לחם שמים להגר"י עמדין ז"ל על משניות נגעים פ"א, ובערוך השלחן העתיד הל' נגעים סי' פ' שכ' דיש נפ"מ להלכה בידיעת המראות. אבל בהברייטא משמע דלא כן, אלא דאין נפ"מ ורק דצריך להיות בקי, ודבריהם צע"ג. וא"כ עדיין צל"ב מ"ט באמת צריך להיות בקי.

וע'י תוספתא שם וכו' בתו"כ פר' מצורע סוף פירקי נגעים, מנין אתה אומר כהן שבקי בנגעים אבל לא בנתקיים וכו', באדם ולא בבגדים, בבגדים ולא בבתיים לא יראה את הנגעים עד שיהי' בקי בהם ובשמותיהם ת"ל זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת להורות. ומבו' דיש גזה"כ דצריך להיות בקי וראוי להורות בכל הלכות הנגעים כולם. וא"כ י"ל דבכלל זה הוא הדין דצריך להיות בקי בשמות המראות.

אנ' י"ל דיש כאן ב' דינים. הא' דבכלל עיקר הראיית הנגע צריך שיכיר איזה מראה היא זו. ב' גזה"כ מזאת התורה שצריך להיות בקי בכל ההלכות אפי' אלו שאינם נוגעים למעשה.

ובהמשך נראה שיש מקורות מן הראשונים לזה.

(4) מסברי לי' וסבר

כנר' שיש מחל' רש"י כנגד שאר הראשונים אם הכוונה שיש לו יכולת להבין, אבל א"צ ללמדו בפועל כלל, או"ד שצריכים ללמדו בפועל. ע'י תוס' בד"ה דמסברי שהק' על לשון התו"כ שאפי' כהן שוטה רואה, דכיון דמסברי לי' שוב אינו שוטה. ותי' שאינו בקי בפנ"ע, עוה"ק וא"ת פשיטא מה לי מלמדין מאתמול מה לי מלמדין היום, ותי' דאע"ג שאינו בקי אלא באותו הנגע כשר לראות.

ומבו' דס"ל דמלמדים אותו בפועל- שיהי' בקי באותו הנגע.

וכ"מ ברא"ש בפ' למס' נגעים פ"ג מ"א שהק' על לשון שוטה שבתו"כ ותי' דלגבי חכם ישראל קרי לי' שוטה. ומבו' דבאמת מסבירין לו. וכ"מ ברמב"ם הל' טומאת צרעת פ"א ה"ג דצריך שיבין ויכיר זו היא בהרת וכו', ומבו' כנ"ל.

אבל רש"י בד"ה דמסברי לי' וסבר כ' הלכות נגעים, ודייק בשיעורי הגרמ"ד שליט"א דמשמע כל הלכות נגעים, וע"כ שהכוונה שיש לו יכולת להבין אם מסבירים לו, אבל לא שצריכים להסביר לו בפועל.

ולפ"ז א"ש שנקרא שוטה, וכן מיושב קו' הב' של תוס' דפשיטא, ודו"ק.

ומבו' דפליגי בתרתי- א' אם צריכים להסביר בפועל, או שיש לו כח להבין

ב' אם קאי בהלכות נגע זו או בכל דיני נגעים.

ובי' המחל', דלרש"י כל הדין בקי הוא הדין שנלמד מזאת התורה שצריך להיות בקי בכל הלכות נגעים, ולקיים דין זה מצרפים עמו ישראל שהוא בקי- והכהן יכול ללמוד ממנו, והוי כאילו שהוא בקי וראוי להורות בכל הדינים ושיטת שאר ראשונים, דס"ל שיש ב' דינים וכנ"ל, א' מדיני מעשה הראי' שצריך להכיר איזה נגע ואיזה מראה, ולכן צריך שילמוד כן בפועל. ב'- דין נוסף שיהי' הרואה בקי בכל הנגעים כולם, וזה מתקיים ע"י מה שהישראל שרואה עמו הוא בקי- בלבד, [ובזה לא ס"ל לשום דין של מסברי וסבר]

וכ"מ ברמב"ם שבהל' טומאת צרעת פ"א ה"ג כ' שצריכים ללמדו עד שיבין ויכיר בהמראות- ודייק הכס"מ בפ"ט ה"א דבזה א"צ שיהי' בקי בכל ההלכות, ולקמן בפ"ט ה"ב שאסור לראות נגע א"כ הוא בקי בנגעים אדם כולן ובנגעי בגדים ובנגעי בתים, או אם הכהן סומך על חכם מישראל סגי בזה. ויש לדייק בהרמב"ם שלגבי דין א' כ' לא יראה הנגע עד שיבין ויכיר, ולגבי דין ב' כ' דאסור לו לראות נגע עד שיהי' בקי, ומבו' שדין א' הוא במעשה הראי', ודין ב' הוא דין נוסף.

(5) אם הכהן רואה או אומר בלבד

ברש"י בד"ה דמסברי כ' שישאל רואה עמו, מבו' שהכהן נמי רואה. וכ"מ בלשון התוס' בד"ה דמסברי, וא"ש דלכך בעי שיהי' מסברי לי' וסבר, והיינו כפשטי' דקרא וראהו הכהן. ודלא כפשטי' של המשנה בנגעים פ"ג מא' ובתו"כ המובא ברש"י ותוס' הנז"ל, ולכן הוא דבעי שיהי' מסברי לי' וסבר. אבל בתוד"ה דמסברי וכן בשבועות ד ו. הביאו עוד מהלך [בתו"כ דידן בשם ועי"ל] שבאמת הכהן הוא שוטה גמור. וחוז' מזה יש ב' ישראלים א' הרואה ואינו בקי וא' הבקי אבל אינו כשר לראות שכהן מאור עיניו- וכדנתמעט במשנה נגעים פ"ב מ"ג מהפסוק לכל מראה עיני הכהן. ועל ישראל הרואה ואינו בקי נאמר דמסברי לי' וסבר, ולפ"ז י"ל כפשטי' שהכהן רק אומר. ולכאו' יוצא נפ"מ לענין דין המשנה הנ"ל של כהן שכהן מאור עיניו- דלרש"י וש"ר הוא תמיד בכהן, ולתוס' בשם הועיל הוא בישראל הרואה- בענין זה. ויל"ע לרש"י וש"ר אי הישראל המצורף אל הראי' יש לו דין זה, וצ"ע.